

Міністерство освіти і науки України
Менський районний відділ освіти
Менський районний методичний кабінет
Городищенська ЗОШ І-ІІ ст.

Мій рідний край – Чернігівська земля

*На допомогу вчителям історії,
керівникам гуртків, класним керівникам*

З досвіду роботи вчителя історії і правознавства
Городищенської ЗОШ І-ІІ ст.
Погребної Ніни Олександрівни

Городище 2010

З любові до рідного краю, матері-землі починається людина. Не можна любити те, чого не знаєш. Пізнання історії свого народу й любов до нього нерозривні. Чудова наша Чернігівщина, прекрасна її історія. Яка складається з багатьох яскравих і повчальних явищ і подій, що відбувалися і відбуваються в окремих містах, селах, районах.

Щоб любити свій край, треба знати його історію. Поглибити знання з історії Чернігівщини допоможуть пропоновані завдання.

Питання з історії рідного краю укладено за розділами:

- I. Наш край в давнину. Перші відомості з історії нашого краю.
- II. Чернігівщина у VIII-XIV ст.
- III. Чернігівщина в XV- XVII ст.
- IV. Чернігівщина у XVIII ст.
- V. Чернігівщина в XIX ст.

Завдання охоплюють основні питання тем «Від найдавніших часів до XIX ст.», які вивчаються у шкільному курсі і розраховані на учнів 7-9 класів.

Завдання різнопланові як за змістом, так і за формою.

Навчально-пізнавальні завдання спрямовані на запам'ятовування нової інформації. Переважно це робота з документами. Навчально-розвиваючі завдання покликані навчити учнів робити висновки, заповнювати схеми, висловлювати думки з приводу тих чи інших історичних фактів. Контрольні запитання вимагають назвати дати, імена історичних діячів. Назви історико-географічних об'єктів і можуть служити для узагальнюючих уроків.

У роботі подано завдання, задачі, запитання різного рівня складності, щоб диференційовано підійти до організації пізнавальної діяльності учнів, розвитку творчих здібностей.

Використання завдань сприятиме розвитку самостійності учнів на уроці, формуванню в них історичного мислення. Працюючи із завданнями, учні розвиватимуть історичне мислення, уяву. Завдання можна використати як для письмової роботи, так і для усного опитування. З ними можна організувати роботу і біля дошки, і в робочому зошиті, за дидактичною карткою, колективно та індивідуально.

I. Наш край у давнину. Перші відомості з історії нашого краю.

1. Доповніть речення:

Однією з найдавніших стоянок пізнього палеоліту є

Вона розташована _____

2. Назвіть найдавніші стоянки первісних людей періоду палеоліту на території Чернігівщини.

3. Назвіть пам'ятки нового кам'яного віку (неоліту) на території Чернігівщини.

4. Назвіть пам'ятки трипільської культури на території Чернігівщини.

5. Назвіть пам'ятки скіфського періоду на території Чернігівщини.

6. Назвіть пам'ятки стародавніх східних слов'ян.

7. З якого приводу сказано:

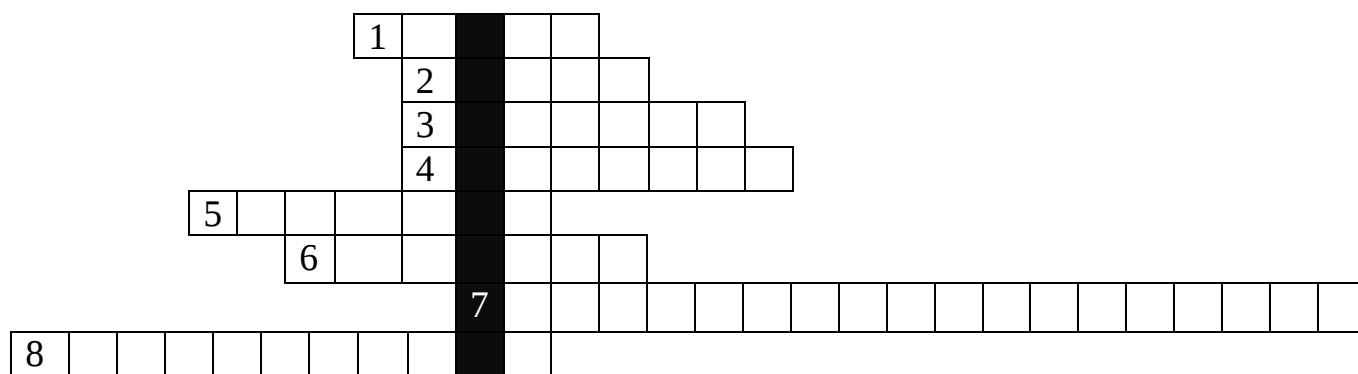
“...Осіли на Десні і по Сеймі, по Сулі і назвалися сіверянами”.

8. Яким ви уявляєте життя первісних людей на Мізинській стоянці?

9. Яким ви уявляєте життя первісних людей на Пушкарівській стоянці?

10. Розв'яжіть кросворд:

У виділеному рядку прочитаєте назву племені, що населяло Чернігівщину в давнину.

1. Найбільша річка Чернігівщини?

2. Одна з найдавніших стоянок на території Чернігівщини?

3. Пам'ятка Трипільської культури?

4. Обласний центр нашої області?

5. Стоянка пізнього палеоліту на Чернігівщині?

6. Що означає палеоліт?

7. В якому районі Чернігівщини виявлено найбільше стоянок палеоліту?

8. В якому районі розташована Журавська стоянка?

11. Де розміщені стоянки найдавніших людей?

Пушкарі

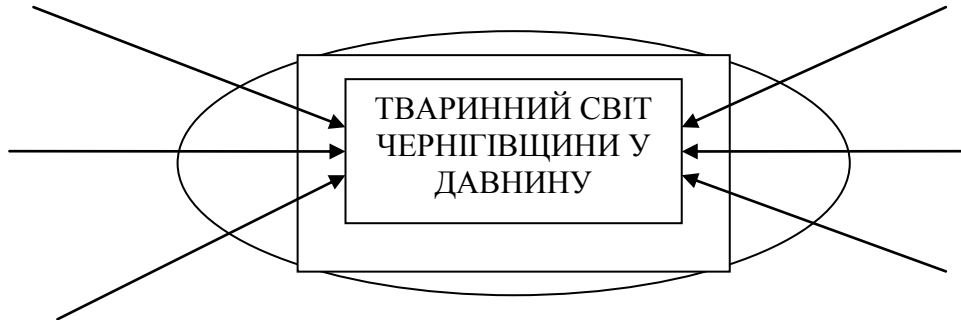
Мізин

Журавка

Євминці

Юхтове

12. Заповніть схему:

13. Закінчіть речення:

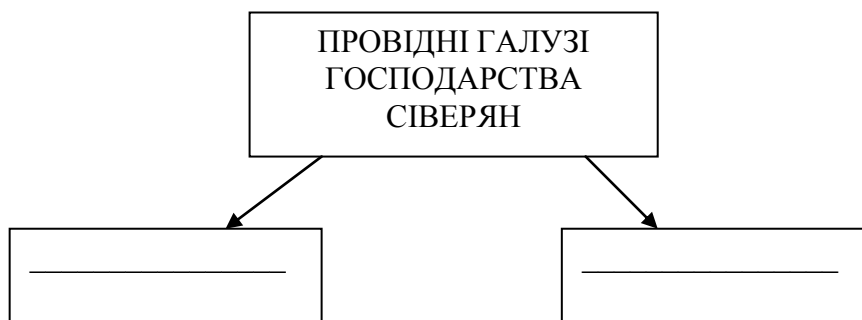
Первісна людина, що досягла басейну Десни 150-35 тис. років до н.е. називалася

14. Якою фарбою первісні люди Мізинської стоянки розписували посуд?

15. Що зображували на посуді первісні люди Мізинської стоянки?

16. Що слугувало матеріалом для виготовлення знарядь праці у первісних людей, які проживали на Чернігівщині?

17. Заповніть схему:

18. Коли первісні люди почали заселяти територію Чернігівщини?

19. Про який тип первісної людини йде мова:

“... Вони були сутулі, з масивною головою, важкою нижньою щелепою і скошеним чолом, мали пряму ходу і сильно розвинені м’язи. Зріст від 150 см до 180 см...”

20. Біля села Мізин на Чернігівщині (неподалік м. Новгород – Сіверського) було виявлено споруду, що являє собою домівку з трьома вогнищами площею 20 м²., а заввишки – 2,5м. За формою та інтер'єром вона нагадує ярангу.

Як називають тип найдавнішої людини, що спорудила це житло?

Що змусило первісну людину будувати житло?

21. назвіть прізвище людини, яка відкрила перше городище землеробсько-скотарських племен скіфів (VI ст.. до н. е.) біля села Юхтове Новгород-Сіверського району.

22. Розкопуючи Юхнівські городища, археологи знайшли біля жител серпи, коси-горбатки, кістки коней і великої рогатої худоби, глиняні пряслиці, кістяні та залізні шила і голки.

Про що свідчать такі знахідки археологів?

Якими видами господарської діяльності займалися люди?

23. Заповніть схему:

24. у первісні часи на Чернігівщині дуже багато було тварин, м'ясо яких можна вживати. Чому найдавніші мисливці часто недоїдали, їх переслідував голод? Порівняйте умови полювання в найдавніші часи з сучасними.

25. уявіть собі, що провели кілька годин з найдавнішими людьми, що проживали в давнину біля села Мізин. Опишіть ваші спостереження.

26. Порівняйте гарпун і спис.

Яка між ними різниця?

При якому занятті необхідний гарпун?

27. У другій половині III тис. до н. е. в південних районах сучасної Чернігівщини поряд із збиральництвом починає утверджуватись землеробство.

З якою метою люди займалися збиральництвом і землеробством?

У чому різниця між збиральництвом і землеробством?

Яке заняття в більшій мірі забезпечувало людей їжею?

Зробіть висновок із порівняння:

28. Уявіть собі, що ви побували у родовій общині, що проживала поблизу смт. Седнів Чернігівського району. Ви жили декілька місяців і бачили як вирощують зерно.

Опишіть усі роботи найдавніших землеробів. У своїй розповіді використайте назви знарядь праці.

29. Скласти таблицю «Найдавніші стоянки на території Чернігівської області».

АРХЕОЛОГІЧНА ЕПОХА	СТОЯНКИ	ХАРАКТЕР ГОСПОДАРСТВ	ЗНАРЯДДЯ ПРАЦІ
Пізній палеоліт	Пушкарі	Полювання	Різці, скребки, ножові пластини, наконечник, мотки з ребер тварин

II. Чернігівщина у VIII-XIV століттях.

1. Доповніть речення:

У IX столітті Чернігів перетворився на _____

2. Виберіть правильний варіант відповіді:

Вперше в літописі Чернігів згадується під:

а) 907 р., б) 911р., в) 980 р.

3. В якому стародавньому літописі вперше згадується Чернігів?

4. З якою легендою пов'язані виникнення і назва Чернігова?

5. Продовжіть речення.

Визначною пам'яткою старовини X століття є курган

6. Виберіть правильний варіант відповіді:

Першим Чернігівським князем був:

а) Мстислав...

б) Ярослав Мудрий

в) Князь Чорний....

7. З яких основних частин складався Чернігів?

8. Вкажіть дати виникнення міст:

1) Любеч	а) 882р.
2) Ніжин	б) 1096р.
3) Остер	в) 1078р.
4) Прилуки	г) 1098р.
5) Новгород-Сіверський	д) 1087р.

9. Звідки походять назви міст:

Прилуки...	Бахмач...
Остер...	Чернігів...
Мена ...	

10. Заповніть таблицю:

КУЛЬТУРА ЧЕРНІГІВЩИНИ В VIII – XIV СТ.	
Матеріальна	Духовна

11. Чому Чернігово-Сіверська земля має подвійну назву?

12. Вставте пропущені слова і дату

Вперше Любеч згадується в _____

Розвиток Любича пов'язаний з його вигідним географічним положенням на торговому шляху з Балтійського моря в _____.

Високого розвитку тут досягло _____, особливо вироби _____.

13. Заповніть схему:

14. “Ті слов’яни, які прийшли і осіли по Дніпру, називалися полянами, а інші – древлянами, бо осіли в лісах, а інші осіли між Прип’яттю і Двіною і називалися – дреговичами... А інші осіли на Десні і по Сейму, по Сулі і називалися сіверянами”

Вкажіть автора і назву твору.

Який із названих племянних союзів заселяв територію Чернігівщини?

15. З яким морем зв’язували сіверян ріки Чернігівщини?

16. Через територію Чернігівщини пролягали два найважливіші торгові шляхи. Назвіть їх.

17. Вважають, що в Чернігові жив і творив давньоруський поет-піснетворець Святослав-Боян. Так чи ні?

18. Під час розкопок кургану «Чорна могила» знайдено багато речей: мечі, шаблі, списи, кольчуга, щит з мідною оковкою, сідла з стременами, сокири, серпи, глиняний посуд, різні іграшки.

Охарактеризуйте заняття наших предків за цими знахідками.

19. На Чернігівщині здавна відомі билини про богатирів Микулу Селяниновича, Добриню Нікітича, Альошу Поповича. В одній з билин розповідається про богатира, що звільнив Чернігів від ворога.

Назвіть билину і вкажіть ім'я богатиря.

20. Вставте пропущені слова:

Торгівельний шлях «із варяг у _____» пролягав по річці _____.

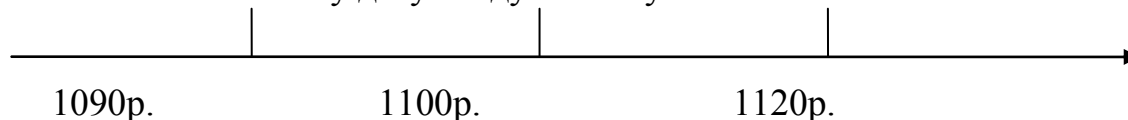
21. Про яку подію йдеться у літописі:

«Хай кожний держить отчину свою: Святополк – Київ, Ізяслав – ... , Давид – ..., Олег і Ярослав, Святослав –

У чому полягає історичне значення цієї події?

Які наслідки спричинила ця подія для подальшої історії Руських земель?

22. Позначте на лінії часу дату з'їзду князів у Любечі:

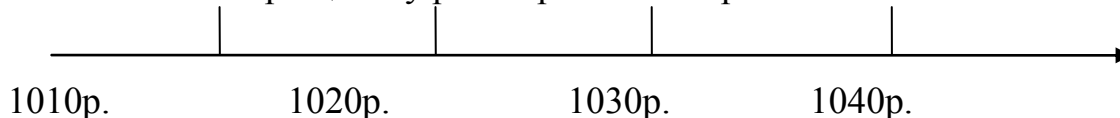
23. Назвіть найбільші міста Чернігово-Сіверського князівства.

24. За наведеним уривком вкажіть назву історико-літературного твору та його автора:

«...І з'їхалися в Любечі для встановлення миру, говорячи поміж себе: Навіщо ми губимо руську землю, вчиняючи розбрат між собою? А половці нашу землю розоряють і раді, що між нами міжусобиці. Від цієї пори будемо всі однодушні і бережимо землю руську.» 25. Кому належать ці слова?

«Сідай у своєму Києві: ти старший брат, а мені хай буде ця сторона Дніпра.»

26. позначте на стрічці часу роки правління чернігівського князя Мстислава:

27. Чи правильне твердження:

«Чернігівський князь Мстислав Святославович брав участь у битві на Калці».

Так чи ні?

28. У 1185 році Новгород-Сіверський князь Ігор Святославович очолив похід поєднаних руських військ на половців, що часто нападали на роздроблені руські князівства. В якому історико-літературному творі описаний цей похід?

29. Продовжте речення:

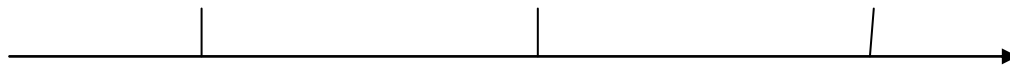
«Місто Чернігів в XII- на початку XIII ст. складалося з трьох головних частин, які в літописах згадуються під назвами _____ , _____ , _____ .

30. Яке місто монголо-татари захопили раніше – Київ чи Чернігів?

31. Чи правильне це твердження:

«Битва військ Новгород-сіверського князя Ігоря Святославина з половцями відбулася біля річки Дінця». Так чи ні?

32. Позначте на стрічці часу роки перебування Ігоря на Чернігівському престолі:

1190р.

1200р.

1210р.

33. Хто керував обороною Чернігова від монголо-татар?

34. Літопис повідомляє:

«Переможений був Мстислав Глібович і безліч воїнів його побито було, і місто взяли татари (монгольський хан Менгу) і запалили його вогнем...»

Про яку подію йде мова?

Коли відбулася ця подія?

35. Понад 100 років Чернігово-Сіверська земля була під тяжким монгольським ігом. Користуючись текстом документа дайте відповіді на запитання:

В якому становищі перебувала Чернігівщина під владою монголо-татар?

Яка доля чекала на міста, що не сплачували податки?

«І ось чого монголи від них вимагають: ходити з ними, коли їм завгодно, на війну, проти всіх і давати десятину від усього – як з людей, так із речей. З кожної людини, що мала трьох синів, брав одного. Хлопців і дівчат забирали із собою. Решту ж, за їх звичаєм, переписавши, наказували, щоб кожний, як малий, так і великий, навіть немовля одноденне, бідний і багатий давав данину... Хто не заплатить цієї данини, того відводять до татар, де він лишається в рабстві. Так само вони посилають за володарями земель, наказуючи їм з'явитись до себе негайно; коли ж ті приїжджають, то їм не віддають ніякої належної шани, а поводяться з ними, наче з підлими людьми; вони змушені давати великі подарунки воєводам, чиновникам, тисячникам і сотникам. Інших же шукають нагоди вбити, як то зробили з Михайлом, князем Чернігівським».

36. На основі тексту зробіть висновок про те, який товар був предметом експорту (вивозу) та імпорту (ввозу) торгівлі в цей час на Чернігівщині.

«Поблизу Чернігова, Любича і Новгород-Сіверська знаходилися господарства феодалів: садиби, замки. На їх території розташувалися хорони з різноманітними сховищами і льогами, де зберігалася велика кількість хліба, м'яса, меду, величезна кількість плодів, овочів, вина, прикрас, предметів розкоші, срібла, шовкових тканин».

37. Прочитавши текст, визначте:

Яку роль у культурному розвитку краю відіграли школи і бібліотеки?

Що свідчить про розвиток культури на Чернігівщині?

Який матеріал використовували для письма?

«...Велику бібліотеку мав чернігівський князь Святослав Ярославич, який заохочував бояр до освіти. Так звані писала – металеві стержні для написів на березовій корі, воскових дощечках знайдені при розкопках у багатьох містах і навіть селах Чернігівщини. У Чернігові і Новгород-Сіверському склалися літописи, уривки з яких увійшли в «Повість минулих літ».

38. Майстри Чернігівщини виготовляли високохудожнє оформлення для князівських палаців і монастирів, прекрасний посуд, широко застосовували позолоту, інкрустацію, чернь і емаль. Цікавими предметами є знайдені в Чорній Могилі срібні, багато орнаментовані оправы рогів тура, де зображені цілі композиції людських фігур, тварин і птахів.

Який висновок можна зробити з цих знахідок?

Які ремесла були розвинені на Чернігівщині?

39. Чи правильне твердження:

«Спаський собор XI ст. – найстаріша споруда, що збереглася з часів древньої Русі.
Так чи ні?

III. Чернігівщина в XV- XVII століттях.

1. Виберіть правильний варіант відповіді.

В якому році Чернігово-Сіверщина :

1503р.

1505р.

1508р.

2. Продовжіть речення:

Входження до складу Російської держави Чернігово–Сіверщини мало (яке значення)

3. Продовжте речення:

У першій половині XVI ст. Чернігів перетворюється в укріплений прикордонний

4. В якому році на Валі було споруджено фортецю?

1531 – 1534рр.,

1545 – 1548рр.,

1552 – 1554рр.

5. На Валі було встановлено _____ великих гармат.

6. В якому році та за яким перемир'ям Польщі вдалося відібрати від Росії Чернігово-Сіверщину?

7. Скласти таблицю:

Які території входили до складу:

Чернігівського воєводства

Київського воєводства

8. Вказати ім'я, прізвище князя, який у 90-х рр.. XVII ст.. володів населеними пунктами:

Прилуки, Іваниця, Срібне, Гмирянка, Ічня.

Ієреміє Вишневецький, Потоцький, Калиновський.

9. В яких селянсько-козацьких повстаннях проти польської шляхти в Україні брало участь населення Чернігово-Сіверщини?

10. Назвіть дату початку Визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького?

1648р.,

1649р.,

1651р.

11.Продовжіть речення:

Керівником повстанського руху на Чернігівщині був

12. В якому році Чернігівщина була очищена від польської шляхти?

1645р.

1648р.

1654р.

13. Ознайомившись з текстом документа визначіть, яким було становище Чернігово-Сіверських земель під владою литовських князів.

“... Свидригайло, князь литовський, неспокійний, привів татар на Литву і Польщу. Але татари, прийшовши, дізнались про великі сили Польщі і Литви, і через це не пішли на Литву і Польщу, а тільки українську землю пограбували і спустошили, навколо Києва і Чернігова. Вогнем і мечем, без числа християн у полон повели...”

14. Чи правильне твердження:

З 1500р. після приєднання Чернігово-Сіверщини до Російської держави у м. Чернігові починає швидко розвиватися економіка: оживає ремесло, торгівля. Чернігів перетворюється в прикордонний пункт Російської держави. Так чи ні?

15. прочитайте текст і впишіть попущені слова:

Для захисту південно-західних кордонів Росії в _____ році у Чернігові на місті стародавніх укріплень на _____ споруджено фортецю, розташовано гарнізон російських військ. Фортеця була обнесена _____, _____, _____. Як вказують письмові джерела, тут було встановлено _____ гармат? Чернігівська фортеця стала важливим опорним пунктом _____ проти іноземних загарбників.

16. Прочитавши текст, визначте:

В якому році і яким чином польські шляхтичі захопили м. Чернігів?

Охарактеризуйте політику Польщі щодо українських земель.

“...Люди Московські вийшли з Чернігова, рибу на р. Білоусі... Відаючи тоє Горностай, регіментор (полковник) польського війська, в селі Пакулі з польським військом застаючись, в накритих возах замість риби вночі до Чернігова польське військо впровадив, московські сторожі в брамі запитали: хто йде? З Горностаєвої сторони відповіли пл. московські. Свої люди, рибу з Білоуса веземо. Чуючи теє, сторожі відчинили браму. І в той час з Чернігівського замку московське військо відступило і Чернігів Горностаєм спалений був. І через багато років пустим залишився... Після Горностая (через 12 років) почали знову до Чернігова люди збиратися і будуватись.”

17. Прочитавши текст, визначте:

Про що свідчить привілей польського короля Владислава IV від 18 лютого 1635р. про передачу Новгород-Сіверського монастиря ордену єзуїтів?

Яких утисків за цим уривком із документа, зазнавала православна церква?

“...Відправляємо згаданих отців-єзуїтів у Новгород-Сіверськ і для них у цьому місті відводимо і на вічні часи даруємо місце для будівництва костьолу, колегіуму, шкіл і будинку ордену... Віддаємо Спаський монастир із селами, лісами, борами, бортнями, озерами, ярами, луками... пасіками і усіма угіддями, які здавна належали, цьому Спаському монастирю...”

А духівництво православної релігії не повинно мати інших шкіл, в котрих би навчали по латині, як перешкоду названим отцям-єзуїтам і школам їх...”

18. Чому литовським феодалам вдалося встановити панування над Чернігово-Сіверщиною?

19. В якому році створюється Чернігівське воєводство?

20. Яких заходів вживав польський уряд, щоб закріпити своє панування на Чернігово-Сіверських землях?

21. Прочитавши текст дайте відповіді на запитання:

Які причини змусили людей переселятися на інші землі?

Яку політику проводив царський уряд щодо переселенців?... У 1652 р. після невдалого повстання на Чернігівщині близько 2000 сімей з Чернігова, Бахмача, Батурина, Борзни, Конотопа переселились під керівництвом Чернігівського полковника Івана Дзиковського в межі російської держави...

22. Які причини селянсько-козацьких повстань у Чернігівському та Прилуцькому полках, що відбулися в 1687р., 1690р., 1691.?

23. На основі документа висловіть свою думку:

Як ви думаєте, що змусило Б. Хмельницького і козаків просити захисту у російського царя.

«...Улітку 1651 року литовські війська Радзівілла розгорнули наступ на Київ. Під Ріпками, а потім під Черніговом їм вчинили героїчний опір козаки і міщани, очолювані Чернігівським полковником Мартином Небабою і Степаном Пободайлом. Штурмом взяти Чернігів Радзівілл не зміг. Постоявши кілька днів під містом 20-тисячне литовське військо повернуло на Київ...в усі міста приходять духовні і світські різних чинів люди, міщани і козаки, зі сльозами говорять і молять бога про те, щоб великий государ їх пожалів, прийняв під свою государеву руку...»

24. Використовуючи текст, доведіть, що населення Чернігівщини терпіло насилля з боку польської шляхти.

«Міщани м. Остра скаржилися королю, що староста-шляхтич відібрав у них багато худоби, порубав бортні дерева з бджолами, випалив міський ліс, заборонив обирати сотника і вйта, а призначив замість них своїх урядників, багатьох міщан б'є і катує»

25. 1 жовтня 1653 року Земський Собор у Москві прийняв рішення возз'єднати Україну із Росією і розпочати війну з Польщею. На Україну вирушило посольство на чолі з боярином Бутурліним.

Люди яких поселень Чернігівщини зустрічали російських послів?

26. Заповніть таблицю:

Найважливіші здобутки Визвольної війни на Чернігівщині	
Позитивні	Негативні

27. Які економічні процеси відбувались у II половині XVII- на початку XVIII століть у ремеслі і промислах?

28. закінчіть речення:

У Густинському Літописі висвітлюються події з часів _____ до _____ .

29. Вкажіть місто, де було споруджено Єлицький і Троїцький монастирі?

30. Вставте пропущені слова:

Видатні пам'ятки XIV-XVII ст. – комплекси споруд Густин-ського монастиря знаходяться поблизу _____ , в Седневі знаходяться _____ .

31. Продовжте речення:

У Чернігові в другій половині XVII- на початку XVIII ст.. жили і працювали такі відомі діячі: Л. Баранович, _____ , _____ .

32. Вставте пропущені букви:

Чернігів став одним з центрів кдя.

33. Встановіть відповідність:

А) Відкрито колегіум у Чернігові 1) 1675 рік

Б) Створено друкарню в Новгород-Сіверську 2) 1700 рік

34. Вкажіть, де знаходяться названі архітектурні пам'ятки?

1. Колегіум –

2. Єкатерининська церква –

3. Михайлівський собор –

4. Михайлівська церква –

5. П'ятикупольний Благовіщенський собор –

6. Троїцький Собор –

7. Густинський монастир –

35. У 1648 році війська Б. Хмельницького звільнили від поляків міста Новгород – Сіверський і Чернігів. У першому була заснована друкарня, яка згодом стала Чернігівською. Це була перша друкарня на Лівобережжі після возз'єднання України з Росією. Ініціатором улаштування друкарні в Новгород-Сіверському був Лазар Баранович архієпископ Чернігівський... Перші книжки надруковані в Новгород-Сіверському були великого розміру і формату.

Це «слова-проповіді» Барановича, а також книжки, які використовувались під час богослужіння (крім того вони служили підручниками грамоти) – Псалтир і Часослов. Вийшли вони, мабуть, у 1675 році. Крім цих книжок, у перші роки роботи друкарні були надруковані полемічні твори польською мовою. Авторами їх були Баранович і Іоанікій Галятовський. З двадцяти видань, виданих друкарнею Барановича за час її роботи в Новгород-Сіверському і що дійшли до нас, чотири книжки чисто богослужбні, шість – полемічних, чотири – навчального характеру, дві складені Барановичем спеціально для царя Олексія Михайловича, три можуть вважатись «розважальним читанням» і одна – панегірик.

... На початку 17 століття Чернігівська друкарня – третя за величиною друкарня в Україні після Київської і Львівської. Вона має власний паперовий млин, про який мріяв ще Баранович. Першокласні майстри-гравери працюють для видань цієї друкарні: Леонтій Тарасович, Інокентій Мирський, Іоан Стрельбицький, Никодим Зубрицький. Трапляються гравюри на дереві і міді цих та інших майстрів без підпису.

Яку роль у розвитку загальної історії книгодрукування України відіграла Чернігівська друкарня?

Назвіть засновника друкарні?

Які види книг друкувалися?

36. Прочитайте уривок з вірша «В'їзд до Чернігова» нашого земляка Івана Степановича Буренка.

Мабуть, нема подібної картини!

Не відірвеш у захваті очей –

На пагорбі красуня Катерина

Чекає завжди дорогих гостей.

Дайте відповіді на запитання:

Про яку архітектурну споруду йде мова?

IV. Чернігівщина XVIII у столітті.

1. Вставити пропущені слова:

Перебування _____ в складі Росії всебічно сприяло _____ цих земель.

2. Назвіть імена найбільших землевласників-феодалів Чернігівщини кінця XVII – першій половині XVIII ст.

3. Дайте відповідь:

Які великі міста цього періоду на Чернігівщині ви можете назвати?

4. Встановіть відповідність:

1) Ніжин	а) оборонний пункт
2) Чернігів	б) гетьманська резиденція
3) Батурин	в) надано магдебурзьке право.

5. Складіть план розповіді на тему «Наш край у боротьбі зі швецькими загарбниками на початку XVIII ст..»

6. Складіть таблицю:

Розвиток господарства Чернігівщини у XVIII ст..	
Перша половина XVIII ст.. (Феодално-кріпосницький лад)	Друга половина XVIII ст.. (зародження капіталістичного ладу)

7. Доповніть речення:

П'ятикупольний Благовіщенський Собор у Ніжині побудований у _____ році на честь перемоги російських військ над _____.

8. На основі опису гути, що належала гетьману Апостолові в 1734 році доведіть, що у середині XVII століття на Чернігівщині розвивається мануфактурне виробництво.

«...За селом Старим Жадовом гута, де виробляють скло, гутника Антона Лося, посполитого, на дві печі, з усіма належними інструментами. При тій гуті слобідка, у якій живуть майстрові люди, у ній майстрових людей: склярі, що виробляють скло – вісім дворів, помічників склярів, що стежили за опаленням печей – сім дворів, випалювачі поташу – чотири двори, робітники, що заготовляли осмоли (соснове дерево для опалення печей) – п'ять дворів, коваль один двір, гончар – один двір...»

9. Прочитавши уривок документа, скажіть:

Що свідчить про розвиток товарно-грошових відносин у містах?

Чим торгують селяни на внутрішньому ринку?

«...Жителі села Курінь одержують прибуток з хліборобства, залишки від домашніх потреб відвозять для продажу в міста Стародуб, Сосницю..., Борзну, Батурин. Деякі їздять у Крим за сіллю і в Черкаськ за рибою, звідти повернувшись продають у містечках..., а інші мають малу кількість худоби, яку продають на свою потребу...»

10. Спробуйте на основі фактів довести, що монастирі Чернігівщини були великими феодалними землевласниками.

«...Наприкінці XVIII ст. Чернігівському Троїцькому монастирю належало 9024 кріпаків, 14 винокурень, 30 млинів, 3 сукновальні, 6 склозаводів, багато землі, лісів і різних угідь.»

«...До 1786 року у володіннях Єлицького монастиря було 10 млинів, 14 риболовних озер, кілька гаїв будівельного лісу, поселен на землях монастирських було 1330 душ чоловік; землі придатної і непридатної – близько 150 десятин і два озера.»

11. Яке місто не тільки в Чернігівському намісництві, а й в усій Малій Росії можна назвати торговим, де в «усякий час можна знайти всі товари і потрібні для дому харчові продукти».

12. Впишіть пропущені слова:

Батуринський палац споруджений на рубежі _____ за проектом _____ для гетьмана _____.

13. Розкажіть про торгове значення Ніжина.

V. Чернігівщина в XIX столітті.

1. Вставте пропущені слова:

На початку XIX століття на Чернігівщині відбувався посилений розклад _____, формувалася _____.

2. Продовжте речення:

Тисячами десятин землі володіли на Чернігівщині _____

(вказуйте прізвища власників)

3. Складіть таблицю:

Розвиток сільського господарства на Чернігівщині в I пол. XIX ст.	Розвиток промисловості на Чернігівщині в I пол. XIX ст.

4. Складіть розповідь на тему:

«Участь населення Чернігівщини у Вітчизняній війні 1812 року».

5. Де знаходяться ці історичні пам'ятки I половини XIX ст.?

1. Гімназія вищих наук _____

2. Будинок губернатора і будинок губернського правління XIX ст.

3. Сокиринський палац _____

4. Качанівський палац Тарновських _____

6. Назвати видатних діячів культури I половини XIX ст. життя і творчість яких пов'язана з Чернігівщиною.

7. Дайте правильну відповідь:

А) Із села Калюжниць Срібнянського району вийшов талановитий український кобзар-кріпак Остап Микитович Вересай.

1) так 2) ні

Б) Уродженцем м. Ічні є видатний скульптор І.П.Мартос

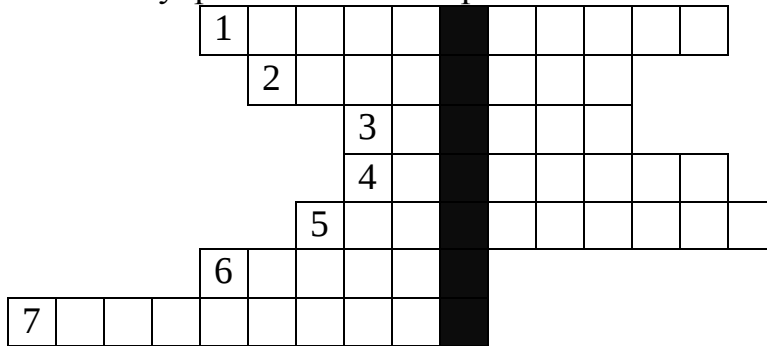
1) так 2) ні

В) М.В.Гоголь навчався в Ніжинській гімназії.

1) так 2) ні

8. Розв'яжіть кросворд:

Якщо правильно розгадаєте, то у виділеному рядку прочитаєте прізвище талановитого українського кобзаря.

1. Прізвище архітектора, за проектом якого побудовано Сокиринський палац у 1829 році.
2. Письменник, який написав повісті: «Музикант», «Капітанша», «Княгиня».
3. Уродженець м. Ічні, який створив пам'ятник Мініну і Пожарському в Москві.
4. Поет, байкар, прозаїк, який навчався в Ніжинській гімназії з 1825 по 1831 роки.
5. Відомий ботанік, фольклорист, історик, який навчався в Новгород-Сіверській гімназії 1812-1829рр.
6. Основоположник російської національної музики, який бував на Чернігівщині.
7. Російський мореплавець, дитячі роки якого пов'язані з Ніжином.

ВІДПОВІДІ

І. Наш край у давнину.

1. Пушкарівська, розташована на високому правому березі Десни біля с. Пушкарі Новгород-Сіверського району.
2. Пушкарівська, Мізинська, Новгород-Сіверська, Журавська.
3. Стоянка в околицях с. Кудляївка Новгород-Сіверського району. Стоянка Пісочинський Ріг біля с. Рогівки Новгород-Сіверського району. Стоянка біля м. Сосниці, район сіл Свердлова Коропського району. Старі Бобровичі Щорського району. С.Нові Млини Бортнянського району на р. Сейм, с. Оболоння Коропського району на Десні.
4. Поселення с. Євминці Козелецького району, с. Морівськ Козелецького району.

5. С. Юхтове Новгород-Сіверського району.
6. С. Табаївці Чернігівського району.
- С.Ліски Менського району.
- С.Талалаївка Ніжинського району.
- Поселення біля м. Сосниці.
- С. Петрівка, с. Гірськ Щорського району, околицях Чернігова територія Валу, Єлицька гора, Єловщина, урочище Млиновище.
7. З літописних слов'янських племен, що населяли територію сучасної Чернігівщини, відоме плем'я сіверян від якого пішла назва цієї землі – Сіверська.
10. Кросворд "СІВЕРЯНИ"
1. Десна. 2. Мізин. 3. Євсминці. 4. Чернігів. 5. Пушкарі. 6. Кам'яний.
7. Новгород-Сіверський. 8. Варвинський.
11. --- Новгород-Сіверський район
- Новгород-Сіверський район
- Варвинський район
- Козелецький район
- Новгород-Сіверський район.
12. Мамонти, Шерстистий носоріг, Північний олень. Бізони, ведмідь.
13. Неандерталець.
14. Червона.
15. Геометричний орнамент.
16. Крейдяний камінь, кістки тварини.
17. Орне землеробство, скотарство.
18. Близько 1000 тис. років тому.
19. Неандерталець.
20. Неандерталець.
21. Наш земляк професор Московського університету Самоквасов у 70р. XIX ст..
22. З'явився залізоробний козацький промисел, ткацтво, виготовлення одягу, взуття.

II. Чернігівщина у VIII – XIV ст.

1. Великий економічний, політичний і культурний центр давньої Русі.
2. 907 рік.
3. «Повість временних літ»
5. «Чорна могила»
6. Мстислав – брат Київського князя Ярослава Мудрого.
7. «Дитинець», «окольный град», «Предграддя».
8. 1-а, 2-в, 3-г, 4-д, 5-б.
11. Свою подвійну назву вони дістали від головного міста Чернігова і слов'янського племені сіверян, яке їх заселяло.
12. 882р., Чорне, ремесло. Ковалів, теслярів, гончарів, чинбарів.
13. Пісні, билини, загадки прислів'я.
14. Нестор. «Повість временних літ», сіверяни.
- 15 Чорне море.
16. Дніпровський, «із врат у греки», Східний у райони Поволжя і Закавказзя.
17. Так.
19. «Ілля Муромець і Соловей Розбійник»
21. З'їзд у Любечі 1097р.

24. «Повість временних літ», Нестор.
25. Князь Чернігівський Мстислав, брат Ярослава Мудрого.
26. Чернігівський князь Мстислав (1024 – 1036р.)
27. Так.

III. Чернігівщина у XV – XVII ст..

1. 1503р.
2. Мало прогресивне значення, почали оживати ремесло і торгівля збільшувалась кількість населення
3. Укріплений прикордонний пункт Російської держави.
4. На 1531 – 1534р.
5. 25 великих і багато малих гармат.
6. 1618 р. за Деулінським перемир'ям
8. Ієремія Вишневецький.
9. Павлюка 1937 р. Якова Острянині 1638.
10. 1648.
11. Мартин Небаба.
12. 1648.
14. Так.
15. 1531-1534р. Вал, валом, глибоким ровом. Дубовими стінами, 27 гармат, Росії.
16. 1611р., хитрістю, пограбували і спалили.
17. На захоплених територіях польська шляхта проводила політику насильницького ополячування, нав'язувала місцевому населенню католицьку віру.
18. Феодальна роздробленість Русі, ослаблена в боротьбі проти ординців, міжсубна боротьба між нащадками хана Батия.
19. 1635р.
25. Населення – Іванці (Ічнянського району) с. Городні, м. Ічні. М. Прилук, м. Чернігова.
26. Позитивні – тимчасове послаблення феодально – кріпосного гніту на Чернігівщині. Ліквідовано велике землеволодіння польських магнатів і шляхти, католицької церкви, утворилися так звані вільні військові села, підпорядковані гетьмансько–старшинській адміністрації, для селян і міщан відкрилась можливість перейти у козацький стан, що користувався певними привілеями. Розвиток сільськогосподарських промислів, торгівлі.
- Негативні – панівний стан – козацька старшина, козацька шляхта, вище духовенство – зберегли своє землеволодіння і розширила за рахунок маєтностей колишніх польських магнатів.
27. Будувалися гуті і рудні. На гутах виробляли віконне скло і інші вироби, на руднях – залізо з болотних руд. На лісових промислах видобували поташ. За кількістю рудень Чернігівщина займала провідне місце в Україні, розвивалась торгівля, ремесла.
28. Київської Русі до 1527р.
29. Чернігів.
30. Прилук, Воскресенська церква і Кам'яниця.
31. Л.Баранович, І. Галятовський, І.Максимович.
32. Книгодрукування.
33. 1700р. – створено Колегіум у Чернігові.

1674р. – відкрито друкарню в Новгород-Сіверську.

34. 1 – Чернігів

2 – При в'їзді в Чернігів

3 – Ніжин

4 – Ніжин

5 – Ніжин

6 – Прилуки

7 – біля Прилук

36. Катерининська церква

IV. Чернігівщина у XVIII ст.

1. Чернігівщини, розвитку.

2. Галаган, Полуботок, Кочубей, Горленко.

3. Ніжин, Чернігів, Стародуб, Конотоп, Глухів, Батурин.

4. 1-в, 2-в,а, 3-б.

6. Світським феодалам, церквам, монастирям.

8. 1716р. над шведами.

11. Ніжин.

2. 18 – 19 ст. Чарльз Камерон, К. Розумовський.

V. Чернігівщина в XIX ст.

1. Феодально – кріпосницької системи, капіталістичні відносини.

3. Граф Толстой, князь Голіцин, граф Кушелев-Безбородько, граф Мусін-Пушкін, князь Долгоруков.

5. 1. Ніжин. 2. Чернігів. 3. Срібнянський район. 4. Ічнянський район.

6. О.С.Пушкін, М.В.Гоголь, М.І.Глінка, Т.Г.Шевченко, Є.П.Гребінка. І.П.Мартос, Ю.Ф.Лисянський.

7. а) Так. б) Так. в) Так.

8. Вересай.

1.П.А.Дубровський. 2. Т.Г.Шевченко. 3.І.П.Мартос. 4. Є.П.Гребінка.

5.М.О.Максимович. 6.М.І.Глінка. 7. Ю.Ф.Лисянський.